

Till: Till Miljö- och energidepartementet
m.registrator@regeringskansliet.se
CC: gabor.szendro@regeringskansliet.se
helen.blomberg@regeringskansliet.se
Ärendenummer M2015/04091/Ke

Synpunkter på förslag om genomförande av Euratoms reviderade kärnsäkerhetsdirektiv

Här följer synpunkter från Greenpeace på Strålsäkerhetsmyndighetens förslag till genomförande av rådets direktiv 2014/87/Euratom av den 8 juli 2014 om ändring av kärnsäkerhetsdirektivet (2009/71/Euratom).

Greenpeace anser sammanfattningsvis att de föreslagna förändringarna inte är tillräckliga för att uppfylla ändringarna i kärnsäkerhetsdirektivet och att de i vissa fall till och med kan leda till en försämrad säkerhet. Nedan följer våra huvudsakliga synpunkter.

Angående att ersätta radiologisk olycka mot radiologisk nödsituation

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) föreslår att begreppet "radiologisk olycka" ska ersättas mot "radiologisk nödsituation". Greenpeace vänder sig mot detta av två skäl.

För det första är "nödsituation" ett svårtolkat begrepp. När uppstår nöd och vem avgör detta och hur? Olycka är betydligt klarare eftersom det är en avvikelse från det normala. I det ändrade kärnsäkerhetsdirektivet (ändringsdirektivet) definieras olycka som "oavsiktlig händelse vars konsekvenser, eller potentiella konsekvenser, är betydande från strålskydds eller kärnsäkerhetssynpunkt". Däremot definieras inte "radiologisk nödsituation" närmare.

För det andra kan ersättandet av begreppet innebära en allvarlig begränsning av vilka situationer som det handlar om. En radiologisk olycka behöver inte nödvändigtvis vara en radiologisk nödsituation. Syftet med ändringsdirektivet är att skärpa och förbättra säkerheten. Med den föreslagna ändringen kommer kraven på att vidta åtgärder för att upprätthålla säkerheten snarare att minska, istället för att öka, vilket är i strid med intentionerna för ändringsdirektivet.

Angående ändringar i 10 § i lagen om kärnteknisk verksamhet

Strålsäkerhetsmyndighetens förslag i a-d i punkt 1 10 § är bra specificeringar som tydliggör ansvaret. Det är bra till exempel bra att säkerheten ska värderas och förbättras. Emellertid innehåller paragrafen samtidigt flera oroande uppluckringar av ansvaret. Det är oacceptabelt att tillståndshavarna "så långt det är möjligt och rimligt" ska förbättra säkerheten. Säkerheten ska kontinuerligt förbättras och hålla högsta tänkbara nivå. Denna skrivning öppnar upp för godtycke och försämrad säkerhet i förhållande till vad som är möjligt. Vi vänder oss också kraftigt mot förslaget att ersätta "upprätthålla" säkerheten mot att "verifiera" säkerheten. Att styrka säkerheten i en verksamhet är inte samma sak som att säkerställa att den bedrivs säkert. I händelse av en olycka är det dessutom möjligt att denna förändring får legala konsekvenser då det kan försvåra möjligheten att juridiskt ställa tillståndshavaren till ansvar vilket kan påverka eventuella skadeståndsanspråk.

I det inledande stycket i 10 § har SSM föreslagit att texten "svara för att de åtgärder vidtas som behövs för" ersatts med "med hänsyn till verksamhetens art och omfattning" för att

därefter i förekommande fall lägga in den ursprungliga texten. Vi vänder oss emot detta upplägg. Att inleda paragrafen med den föreslagna texten bidrar till en markant uppluckring som skapar gråsoner och otydlighet om vad som verkligen gäller. Vem ska avgöra om hänsyn har tagits till verksamhetens art och omfattning och utifrån vilka kriterier ska detta göras?

Angående ändringar i 10 § a, lagen om kärnteknisk verksamhet

SSM föreslår en rad förändringar i avsnittet om helhetsbedömningar. Det är bra att man förklarar att syftet är att "identifiera ytterligare förbättringsbehov". Ännu bättre hade varit om man hade slagit fast att ytterligare förbättringsbehov också ska redovisas, förslagsvis genom att lägga till hur det ska ske i nästföljande stycke: "... ta ställning till om säkerheten och strålskyddet kan upprätthållas och [redovisa hur den kan] förbättras...". Det är också bra att det specificeras att detta även gäller fram till dess att anläggningen har avvecklats. Vi vänder oss emellertid emot att SSM föreslår att texten "bedömningen ska göras med hänsyn till vetenskap och teknik" ska strykas helt och hållet. Vidare är det problematiskt att SSM föreslår att specificeringen av vad helhetsbedömningen ska innehålla i form av analyser och redogörelser ska strykas, det vill säga "på vilket sätt anläggningens konstruktion, funktion, organisation och verksamhet uppfyller kraven...". I den föreslagna texten utelämnas detta helt med hänvisning till att detta inte behövs eftersom det följer av SSMs föreskrifter. Detta bör specificeras i lag, inte endast i myndighetens (eventuella) föreskrifter. Vi vänder oss också kraftigt mot att SSM föreslår att tillståndshavarna inte längre ska behöva bedöma om anläggningen uppfyller kraven i förhållande till miljöbalken. SSM anger inte något vidare grundligt redovisat skäl för sin ståndpunkt. Att ta bort hänvisningen till miljöbalken vore att allvarligt reducera helhetsbedömningens funktion till den grad att dess värde kan ifrågasättas. Miljöbalkens perspektiv; att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, bör rimligen vara själva kärnan i och utgångspunkten för helhetsbedömningarna.

Vidare anser Greenpeace att det i detta sammanhang skulle vara på sin plats att det i lagen förtydligas att fortsatt/förlängd drift av en anläggning förutsätter en av Strålsäkerhetsmyndigheten godkänd helhetsbedömning.

Angående ändringar i 19 §, lagen om kärnteknisk verksamhet

Det är bra att det specificeras att tillståndshavaren ska delge information om säkerheten vid anläggningen. SSMs föreslagna formulering är emellertid alldeles för svagt formulerad. Enligt förslaget ska tillståndshavaren se till att "övergripande information om säkerheten vid anläggningen är tillgänglig för arbetstagare och allmänhet". Det är inte svårt att se att den som så vill kan reducera detta åtagande till en enkel informationssida på företagets webbplats. Detta lämnar alldeles för stora ramar för godtycke. Vidare är det allvarligt att denna information endast ska tillgängliggöras "under förutsättning att det inte äventyrar övergripande intressen". I Strålsäkerhetsmyndighetens underlag till lagförslaget framgår att man med detta menar "t.ex. säkerhetsskydd, säkerhets- eller bevakningsåtgärder och uppgifter om affärs- eller driftsförhållanden." Den föreslagna formulering med dessa exemplifieringar gör att paragrafen reduceras till en uppenbar gummiparagraf där tillståndshavarna kan åberopa i princip vad som helst för att undanhålla allmänheten information. Information till allmänheten om säkerhetsrelaterade frågor vid kärnkraftverk är och bör vara ett överordnat intresse per se och formuleringen bör ändras för att säkerställa detta.

Strålsäkerhetsmyndighetens förslag är även bristfälligt vad gäller information till allmänheten i jämförelse med ändringsdirektivet. SSM har reducerat informationen till allmän information om säkerheten samt "omedelbar information vid utsläpp eller överhängande fara för utsläpp av radioaktiva ämnen". I ändringsdirektivet föreskrivs att det ska ges "snabb information vid incidenter och olyckor till arbetstagare och allmänhet och till behöriga tillsynsmyndigheter i andra medlemsstater i närheten av den kärntekniska anläggningen." I SSMs tappning har en av de centrala delarna i ändringsdirektivet – information till allmänheten – reducerats till diffus övergripande information om säkerheten respektive (självklar) information i händelse av nödläge. Information till allmänheten om avvikelser – så som incidenter och olyckor av mindre allvarlig karaktär – har SSM valt att bortse ifrån. Att bara rapportera om (den goda) säkerheten respektive katastrofer är inte tillfyllest och lagen bör därför precisera även detta. Precis som det uttrycks i kärnsäkerhetsdirektivet är "vikten av öppenhet kring kärnkraftsfrågor" en "viktig lärdom av kärnkraftsolyckan i Fukushima". Man konstaterar vidare att öppenhet också är "en viktig faktor för att främja oberoendet i tillsynsmyndighetens beslutsfattande." Med de föreslagna skrivningarna antyder SSM att man inte har tagit till sig dessa lärdomar, eller väljer att ignorera dem.

Angående oberoende tillsynsmyndighet

En av de centrala lärdomarna från kärnkraftsolyckan i Fukushima är att säkerställa att det finns en oberoende tillsynsmyndighet som står fri från otillbördig påverkan. Av detta skäl har ändringsdirektivet skärpt skrivningarna kraftigt i detta hänseende. Man skriver: "En stark, behörig tillsynsmyndighet som är faktiskt oberoende i sitt beslutsfattande är ett grundläggande krav i gemenskapens ramverk för tillsyn av kärnsäkerhet. För att säkerställa en hög kärnsäkerhetsnivå är det av yttersta vikt att den behöriga tillsynsmyndigheten kan utöva sina befogenheter på ett opartiskt och öppet sätt och att den står fri från otillbördig påverkan i sitt beslutsfattande." I artikel 5 tillskrivs att "Medlemsstaterna ska säkerställa att den behöriga tillsynsmyndigheten står fri från otillbördig påverkan i sitt beslutsfattande".

Trots detta lämnar Strålsäkerhetsmyndigheten inget förslag i denna del. Greenpeace har i rapporten "Farliga förbindelser" ([http://www.greenpeace.org/sweden/se/rapporter-och-dokument/Farliga-forbindelser-nar-Stralsakerhetsmyndigheten-blev-en-del-av-karnkraftslobbyn-/](http://www.greenpeace.org/sweden/se/rapporter-och-dokument/Farliga-forbindelser-nar-Stralsakerhetsmyndigheten-blev-en-del-av-karnkraftslobbyn/)) visat att Strålsäkerhetsmyndigheten inte alltid har stått fri från otillbördig påverkan. Eftersom denna del är så pass avgörande för ändringsdirektivet bör detta specificeras. Förslagsvis införs ytterligare en paragraf om detta i Förordning (2008:452) med instruktion för Strålsäkerhetsmyndigheten.

Med vänliga hälsningar

Rolf Lindahl, kampanjledare Greenpeace Sverige
rolf.lindahl@greenpeace.org, 070-397 58 70